

POUTNÍCI NA ŠKOKOVSKÉ STEZCE

REPORTÁŽNÍ FILM, DOKUMENTACE VYBRANÝCH MÍST, PROPAGACE A DALŠÍ ROZVOJ

Matouš Bičák

Veronika Šeksová

Tereza Uličná

Ester Novotná

Jakub Melichar

Odborný konzultant:
Mgr. Linda Langerová

ANOTACE

Několik kilometrů od Teplé se nachází zaniklá ves Skoky. Z kdysi významného poutního místa dnes zbylo jen několik objektů, mimo jiné i velký poutní kostel Navštívení Panny Marie. Dříve zde stála malá kaple s obrazem Panny Marie Pomocné, který byl spjatý s mnoha zázraky. Proto se nechal vystavět barokní kostel zasvěcený Navštívení Panny Marie. Jemu i Skokům se již několik let věnuje občanské sdružení Pod střechou. Právě v něm vznikl nápad na vytvoření poutní Skokovské stezky, aby tak byla obnovena tradice mariánských poutí do Skoků. Stezka vede z Teplé přes Toužim do Skoků a končí ve Žluticích. Je již vyznačena, chybí však poutníci. V rámci naší spolupráce s občanským sdružením jsme chtěli pomoci s propagací stezky. Natočili jsme dva filmy o Skokovské stezce; krátký motivační snímek a delší cestopisně-reportážní film. Také jsme si vybrali několik míst, která ještě nejsou zpracovaná, a snažili jsme se o nich zjistit co nejvíce. Zároveň jsme vytvořili fotodokumentaci. Celou stezku jsme prošli, poukázali na některé nedostatky i na možnosti jejího dalšího rozvoje a také jsme pomohli se značením trasy.

PODĚKOVÁNÍ

Chtěli bychom poděkovat všem, kteří nám pomohli ať už přímo v naší práci, poskytnutím zázemí či dobrou radou.

Především děkujeme Jiřímu Schierlovi za odbornou pomoc, poskytnutí materiálů a pomoc v terénu. Dále děkujeme Mgr. Lindě Langerové za pomoc v průběhu celé práce. Miloslavu Vovsovi děkujeme za zásobování a celkové zázemí. Za poskytnutí zázemí děkujeme také premonstrátům z Kláštera Teplá. Naše díky patří i PhDr. Vítovi Novotnému za pomoc v terénu a za složení hudby k filmu. Za hudbu k filmu děkujeme také Mgr. Vojtovi Vykoukovi. Za cenné připomínky ohledně filmu a za namluvení komentáře k filmu děkujeme MgA. Magdaleně Bartákové. Tomášovi Žatečkovi a Michaele Semotánové patří dík za namluvené komentáře k filmu. Za pomoc s překlady děkujeme Mgr. Vladěně Smolkové.

OBSAH

Úvodní slovo	6
Cíle.....	7
Postup práce.....	7
Vybraná místa na Skokovské stezce, historie a jejich současnost	9
Dřevohryzy	9
Branišov.....	11
Lhota	15
Sedelské rybníky	16
Sedlo	16
Přílezy	17
Sovolusky.....	21
Dokumentace	24
Film	24
Fotografie	27
Závěr	28
Literatura a prameny	29
Přílohy	31
Fotodokumentace	31
Deníky z našich cest	37
Návrhy textů na informační tabule.....	47

ÚVODNÍ SLOVO

Možná také máte nějaká místa, do kterých se s oblibou vracíte. Pro mě je jedním z takových míst právě Tepelsko. Zdejší hloubka krajiny rozsáhlých luk, krásných mraků, ve mně pokaždé probouzí vědomí, jak je krásné dívat se kolem sebe na tu všechnu nádheru a vážit si toho, že jsme. V letošním roce se nám naskytla příležitost celých 14 dní putovat tímto krásným krajem. Již při naší předchozí návštěvě Tepelska jsme se zprvu nenápadně dozvěděli o vznikající Skokovské stezce. Tehdy jsme náš čas strávili bádáním v dnes zaniklé vsi Skoky, která ve své době byla navštěvovaným poutním místem. Zapadlý barokní kostel Navštívení Panny Marie fascinuje snad každého, kdo do těchto končin zavítá. Hluboké vzpomínky na toto místo mě dlouho neopouštěly a stále mě to „táhlo“ zpátky. Zrodil se nápad. Občanské sdružení Pod střechou značně pokročilo v realizaci poutní stezky a my jsme se rozhodli, že se do Skoků vrátíme, ale tentokrát se tam necháme dovést poutní Skokovskou stezkou. Právě ta má toto místo spojovat s Klášteřem Teplá. Opět jsme obnovili náš kontakt s občanským sdružením a rozhodli se, že ho v jeho úsilí podpoříme. Chtěli jsme pomoci s původním záměrem, kdy by celou stezku měly doprovázet informační tabule, a s propagací celé stezky formou dokumentárního filmu. Výsledky našeho snažení můžete zhodnotit na následujících stránkách...

CÍLE

Naším hlavním cílem bylo zviditelnit Skokovskou stezku z Teplé do Žlutic a pomoci tak občanskému sdružení Pod střechou.

- projít celou poutní stezku jako poutník a zapsat postřehy k jejímu zlepšení
- natočit cestopisný reportážní film jako průvodce po Skokovské stezce s ukázkou a popisem zajímavých míst a kratší trailer jako upoutávku a výzvu si poutní stezku projít
- udělat fotodokumentaci celé stezky
- napsat podrobnější shrnutí informací o vybraných místech na Skokovské stezce
- vybrat podstatné a zajímavé informace o vybraných místech na stezce a vytvořit návrhy na informační tabule

POSTUP PRÁCE

Přípravy

V první fázi byly formulovány cíle naší práce a byly vyhledány a nastudovány dostupné informace a zdroje (návštěva Ústřední knihovny hlavního města Prahy, studium literatury, hledání na internetu). Vybrala se místa pro širší zpracování na poutní Skokovské stezce. Práce byla rozdělena mezi členy skupiny. Program se rozepsal do jednotlivých dnů v terénu. Byly domluveny rozhovory a návštěva archivu v Karlových Varech. Provedlo se přípravné focení. Pro inspiraci k tvorbě komentáře byly zhlédnuty některé díly pořadů Toulavá kamera, Poutní místa a Šumná města. Byla řešena struktura a zaměření filmů. A v neposlední řadě byly připraveny mapy procházeného území.

Práce v terénu

V terénu se prošla celá Skokovská stezka z Teplé do Žlutic. Po celou pouť byly vedeny deníky s popisy a dojmy z míst s podrobnějším popisem vybraných míst. Ve vesnicích či městech byli obcházeni zdejší obyvatelé pro zjištění nových informací a sběr dalšího materiálu. Na zastaveních stezky byla místa zdokumentována. Nafotily se fotografie pro co nejlepší popis místa. Byly natočeny záběry do filmů. Část cesty se proznačila podle značení schváleného Českým klubem turistů. Byl navštíven archiv v Karlových Varech a byly natočeny domluvené rozhovory, například se zástupcem občanského sdružení Pod střechem Jiřím Schierlem.

Zpracovávání

V Praze se roztřídily a upravily fotografie. Vybrané z nich se pak nahrály na program Panoramio. Na základě deníků a zjištěných a nastudovaných informací byly napsány komentáře k filmům, které se pak namluvily. Byla složena autorská hudba pro filmy a vytvořily se filmy samotné. Informace o vybraných místech se souhrnně sepsaly a přepsaly se také deníky. Z informací o vybraných místech byly navrženy texty na informační cedule.

VYBRANÁ MÍSTA NA ŠKOKOVSKÉ STEZCE, HISTORIE A JEJICH SOUČASNOST

DŘEVOHRYZY¹

Projíždíme-li okolo, nespapříme z bývalé obce žádné zbytky stavení, plotů nebo pomníků. Jen bystrý pozorovatel si všimne Mariánské hvězdy, která značí zastavení. Nacházíme se v jedné z nejznámějších zaniklých obcí, v Dřevohryzech, asi 6 km od Teplé při cestě na Dobrou Vodu. Na první pohled krásná příroda, na pohled druhý, známky dřívějšího osídlení. Zbyla tu jen hromada sutí a kamení, ruiny sklepů skupina vzrostlých stromů, stará cesta a zarostlá planina. Jsme v nadmořské výšce 660 m. Dnešní katastrální výměra je 381,8 ha.²

Historie

První zmínka pochází ze 13. století. Roku 1233 prodala Konstancie, matka krále Václava, statek Dřevohryzy klášteru Teplá.³ Obec, uváděná dříve pod německým názvem „Zeberhisch“, zanikla na Tepelsku jako poslední, paradoxně však po ní zůstalo nejméně patrných stop.

Dřevohryzy se řadily mezi významné zemědělské obce Tepelska. V roce 1878 měly 27 domů a 145 obyvatel; obec vlastnila 196 ks hovězího dobytka, 2 koně, 7 sviní a 11 včelstev. Patřila pod farnost Vidžín, poštou k městu Teplá, kde byla také nejbližší železniční stanice. Pod obecní úřad v Dřevohryzích spadal i Heřmanov, hájovna Stěnská a nedaleký Röllerrův mlýn. Místní děti chodily do malé jednotřídní školy, která stála na návsi. Obec měla katastrální rozlohu 414 hektarů a vykazovala vysoký čistý zisk. Mezi 83 obcemi tehdejšího okresu Teplá skončily Dřevohryzy s ročním ziskem 6 394 zlatých na 9. místě! Pro srovnání: první bylo město Teplá (13 068 zlatých), na 5. místě klášter Teplá (10 353 zlatých) a až na 11. místě Mariánské Lázně (6 071 zlatých). Všechny tyto údaje jsou za rok 1878.

V období před 2. světovou válkou dosáhl počet obyvatel v obci 159 ve 28 staveních, což bylo nejvíce v její historii. Severně od Dřevohryz stávala cihelna, která však počátkem války vyhořela a její provoz již nebyl v plné míře obnoven. Dodnes z ní zůstaly patrné zarostlé zbytky základů. Po skončení 2. světové války postihl

¹ POLÁČEK, Ludvík. Po stopách zaniklých obcí na Tepelsku : Dřevohryzy. *Tepelský zpravodaj*. 2008, 11, s. 1 A4.

² *Oficiální stránky Města Toužim* [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Dřevohryzy. Dostupné z WWW: <<http://www.touzim.cz/>>.

³ KLEMENT, Franz: *Der politische Bezirk Tepl, Tachau*, 1882

Dřevohryzy, stejně jako mnohé další obce, výrazný úbytek obyvatel. Z celkového počtu 117 lidí bylo k srpnu 1946 vysídleno z obce 90 sudetských Němců.

Postupně přicházeli noví osadníci a obec pod vedením vládního komisaře Jaroslava Aubrechta se dál věnovala hlavně zemědělství. V novém uspořádání politických a společenských poměrů však Dřevohryzy postupně ztratily svoji bývalou slávu. Trvale žijících obyvatel stále ubývalo a opuštěná stavení byla ponechána svému osudu.

Zániku nezůstaly ušetřeny ani místní památky. Uprostřed obce stála 4 m vysoká socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1835, umístěná na zdobeném podstavci. Z této památky nezůstalo nic a její osud je neznámý. Některé zdejší hrázděné domy byly uváděné v knižním soupisu uměleckých památek Čech ještě v 70. letech, kdy již dávno nestály. V blízkém okolí Dřevohryz lze nalézt několik poničených pomníků a božích muk.

Obec Dřevohryzy měla také jednoho významného rodáka. V roce 1757 se v domě čp. 1 narodil člen premonstrátského řádu dr. Alois Martin David, který působil na pražské univerzitě jako astronom a ředitel hvězdárny. Zabýval se také geografii a vylepšil dosavadní tvorbu map. Měl dvě malé hvězdárny: jednu v parku tepelského kláštera a druhou na Branišovském vrchu. Roku 1816 se stal členem Královské vědecké společnosti a po své smrti r. 1836 byl pochován na klášterním hřbitově v Teplé.

Poslední obyvatelé odcházeli z pustnoucích Dřevohryz v 60. letech, v době, kdy již většinu domů zbouraly demoliční čety. Počátkem 70. let stály ještě 3 domy a stodoly a poté během několika let zůstala z bývalé vsi jen zarostlá planina. Zní to neuvěřitelně, ale do Dřevohryz se dnes opět vrací život. V jednom ze zachovalých sklepů se totiž zabydlel místní poustevník a žije tu již celých dvanáct let.

BRANIŠOV⁴

Hned na kraji Branišova nabízí osvěžení zdejší studánka dobré vody. Klidná vesnice se pyšní památným dubem. Je starý více jak 100 let a stojí na návsi, hned vedle upravovaného rybníčku. Dnes tu žijí jen tři stálí obyvatelé, ale jezdí sem pár chatařů. Můžete tu najít třeba bývalou školu a kovárnu. Vesnice leží na jižní straně Třebouňského vrchu. Má rozlohu 386,9 ha v nadmořské výšce 616 m. Je zde 24 budov.⁵

Historie

Branišov byl původně královský majetek, který nechal král Václav I. své matce Konstancii, vdově po Přemyslu Otakaru I. Od ní majetky odkoupil v roce 1233 klášter Teplá. Branišov spadal pod farnost Vidžín, což byla rozlehlá farnost s obcemi Dřevohryzy, Dobrá Voda, Prachometry, Nežichov, Bezděkov, Branišov, Žernovník, Domky u Nového mlýna, Nový dvůr, dům Kappelenhaus, domky Sonnenberg a osm mlýnů na Úterském potoce. Obec byla zemědělsky zaměřená a měla i vlastní školu. Ani tady se obyvatelé nevyhnuli poválečnému odsunu Němců, po kterém zde zůstalo jen pár lidí, díky kterým vesnice nezanikla. Do prázdných stavení přijížděli noví osadníci. Bohužel dosídlenci bez zkušeností s hospodařením zase odcházeli. Komunismus znamenal odchod dalších lidí a celkový úpadek vesnice.

Okolí

Dominantou místa je nedaleký Branišovský vrch vzhledem ke krásnému rozhledu do dálek na desítky kilometrů. Premonstrát Prof. Alois David tu dal zřídit malou hvězdárničku, kterou o prázdninách využíval k astronomickým pozorováním. Zub času ji rozvrátil, ale devítistěnný základ hvězdárny byl k vidění ještě před válkou. Před lety jsme našli na vrchu výrazný kopeček s kamennými schody, nepochybně místo Davidovy hvězdárničky.

⁴Hamelika : *Historie Mariánských Lázní a okolí* [online]. 7. března 2011 [cit. 2011-06-24]. Dávná poutní místa v okolí. Dostupné z WWW: <<http://www.hamelika.cz>>.

⁵Oficiální stránky Města Toužim [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Branišov. Dostupné z WWW: <<http://www.touzim.cz/>>.

Zaniklý poutní kostel sv. Blažeje u Branišova

Prastaré poutní místo bývalo v Branišově, jižně od Toužimi. Na břehu zdejšího rybníka (chráněn v soustavě Natura 2000) stojí zřícenina někdejší slavné poutní kaple sv. Blažeje, kam mířili v létě poutníci ze všech směrů a kde stávaly o pouti kramářské stánky a to především v 18. a 19. století. Na dně rybníka stával ve středověku dvůr Janovec.

Po desítky let zůstává v ruině někdejší slavný poutní branišovský kostel sv. Blažeje. Jednolodní barokní kostel s užším trojboce uzavřeným presbytářem a čtvercovou předsíní před západním průčelím býval krytý valbovou šindelovou střechou se šestibokou sanktusovou věžičkou s cibulovitou stříškou nad presbytářem. Kouty kostela jsou obloukem prohnuté a nároží zaoblená. Stěny kostela členěny pilastry, vysokými polokruhovými zakončenými okny a třemi portály. Presbytář kostela býval sklenut valenou klenbou s pěti lunetami, loď bývala plochostropá, otevřená do předsíně, před níž bývala kruchta na dvou sloupech. Vnitřní stěny kostela jsou členěny pilastry.⁶ Jednolodový kostel rozšiřoval prostor do presbytáře. Hlavní oltář měl obraz sv. Blažeje sklánícího se nad uzdravovaným nemocným. V nástavci byl obraz Nejsvětější Trojice. Levý postranní oltář s moderním obrazem Nejsvětějšího Srdce Ježíšova měl po stranách sochy sv. Lorence a sv. Agáty a v nástavci obraz sv. Floriána. Pravý postranní oltář byl Mariánský a měl v nástavci obraz sv. Jana Nepomuckého a na menze nástavce sošky sv. Jana Nepomuckého a sv. Víta. Kazatelna měla reliéfy čtyř evangelistů. Byly tu dvě barokní zповědnice. Blažejský poutní prapor z poloviny 19. století měl jako hlavní ozdobu Zjevení chlumské Matky Boží spícímu poutníkovi a Boží Matky s vyobrazením poutního kostela na Svaté Hoře u Příbrami. Vnitřní zařízení kostela bývalo barokní, z 1. poloviny 18. století. Všechno bylo bohužel zničeno při požáru kostela roku 1957.

J. G. Sommer (1838) uváděl ves Branišov s 20 domy a 134 obyvateli, s poddanskou kontribuční sýpkou a s kostelem sv. Blažeje, kde jsou konány čtyřikrát v roce slavnostní bohoslužby. Za třicetileté války zde vzniklo malé panství s vesnicí Janov, která se rozprostírala v místech dnešního rybníka. Toto zboží odkoupil klášter Teplá v roce 1320 od Abrahama ze Sychlice a jeho syna Haranta za 210 marek těžkých pražských grošů. Avšak opat Vyšemír po neúrodných letech 1313, 1315 a 1316 nemohl celou sumu najednou splatit. Proto se za něho museli zaručit dva měšťané ze Stříbra – rychtář Peregrýn a Pesold, zvaný Špatl. Pozdější opat Beneda pronajal 15. 6. 1346 Branišov i s Janovem Heřmanovi, synovi pana Oty Lyska, za 100 žoků českých grošů. Ale konventní bratři, a z nich především Laurenz Puchelberger a Heinrich z Prahy, zažalovali za to opata kvůli rozhozování klášterního majetku u generála

⁶Památky a příroda karlovarska [online]. 2009 [cit. 2011-06-24]. Branišov – kostel sv. Blažeje. Dostupné z WWW: <<http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz>>.

premonstrátského řádu Johanna. Dne 10. května 1347 byla stížnost vyšetřována v klášteře Teplá a uzavřena až 2. září 1347 v Praze smírem mezi žalobci a opatem. Po husitských válkách dvůr Janov zchátral a opat Zikmund v roce 1476 nechal na jeho místě založit rybník, nazývaný po staletí Janowec, a teprve nověji (1878) "Kaperlteich".

V roce 1880 se tu uvádělo šest bohoslužeb v roce. Slavnostní pouť nebyla na sv. Blažeje dne 3. února, ale vždy třetí neděli po svatodušních svátcích. V tento den sem přijížděli krámkaři se svým zbožím a přišlo velké množství lidí, které - jak se podívoval historik Franz Klement (1882) - lze prý srovnat jen s poutí na Švamberku na sv. Máří Magdalenu (22. července), která má ovšem charakter celozemské pouti.

Historik Anton Gnirs (1932) připomínal poutní kostel sv. Blažeje jako pradávné centrum větší farnosti, kterou tvořily obce Bezděkov, Branišov, Nežichov a Třebouň. Na místě dnešního poutního kostela podle tepelských análů (XVI./28) stával starší kostel již v roce 1320. Barokní kostel sv. Blažeje - dnes v ruině - byl postaven za tepelského opata Raimunda III. 1732-1733 a roku 1734 následovala konsekrace kostela. Jméno stavitele není v listinách uvedeno.

Na branišovské poutě vzpomínal jeden pamětník z místních Němců (1965): "Branišovský poutní kostel sv. Blažeje, nazývaný Kapperl, byl prastarý, naposledy přestavěn 1734. Kostel zastíňovala mohutná lípa, jejíž kmen mohli obejmout tři chlupci s široce rozevřenými rukama. Rybník neměl nikdy žádnou pláž, avšak na kostelní straně klesal písčiny břeh velmi mělce do vody, a to byla velká příležitost ke koupání. Zážitkem byl zdejší podzimní výlov. Rybník patřil klášteru. Z kláštera přijížděly povozy se sudy a odvážely si velmi pěkné kapry. Na břehu rybníka stával ještě tzv. Kapperlhaus. To byla myslivna klášterního lesního úřadu.

Proslulé a radostné bývaly poutě o svátku Kapperlfest. To byl církevní svátek pro celé okolí. Široko daleko byla již očekávána pouť a přijížděl kněz z Vidžína, aby zde sloužil bohoslužbu. Již za ranního úsvitu přijížděli z Toužimi obchodníci se svým zbožím, rozbili poblíž kostela své stánky a vyložili zboží - zemědělské nářadí jako kosy, hrábě, mlýnská kola, látky, boty, oblečení, zkrátka všechno možné. Každý dům ve vsi měl v ten den své hosty, především příbuzné. Proto se předem vařilo, peklo, smažilo, pak jedlo, pilo, vyprávělo a tancovalo.

Sláva poutního kostela skončila s odsunem německého obyvatelstva po roce 1945. Kostel pak vyhořel ve čtvrtek na Boží Tělo v roce 1957, když byl zasažen bleskem. Vedle byl sice rybník, ale oheň se nezdařilo uhasit. Kostel měl tehdy na starost farář z Vidžína, Karel Mejdrech, který bydlel v městě Teplá a musel do okolních kostelů farnosti Vidžín pěšky docházet.

Po staletí byl kostel majetkem tepelského kláštera. Na sklonku 20. století byl objekt svěřen do majetku města Toužim. To kostel věnovalo Biskupství plzeňskému. Od roku 2007 je ruina kostela pod správou občanského sdružení Cesta z města.⁷ Nyní je kostel bez střechy, krovů a stropu, klenba nad presbytářem je zřícena. Zůstaly zde jen obvodové zdi původní výšky.

Dnes obdivujeme staletou lípu, která je stále mohutnější, přestože byla zjevně poškozena bleskem. Má obvod pět metrů a lavička na břehu je připravena pro nevelké množství vandrovníků.

⁷*Cesta z města* [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Poutní kostel sv. Blažeje. Dostupné z WWW: <<http://www.cestazmesta.cz>>.

LHOTA⁸

První zmínka o vesnici je z roku 1379, kdy patřila částečně Ondřejovi a Drhovi a část patřila k Mečkovu. Za husitských válek v 15. století byla Lhota zničena, ale přeživší obyvatelé se do ní vrátili a obnovili ji. Roku 1548 byla součástí Švihovského panství. Na konci třicetileté války byla Lhota napadena švédskými vojsky a posléze vypálena. Obyvatelé, kterým se nepodařilo uprchnout, byli pobiti.

Někdy se u Lhoty uvádí i název Hodov, či Chodov. Ten vznikl z němčiny. Němečtí přistěhovalci zkomolili jméno Lhota na Hodau, česky Hodov. I tento název se po nějaké době vžil a užívá se dodnes.

Na místě, kde stávala vesnice, byl později postaven červený kříž, opředený mnoha pověstmi. Proč byl postaven právě zde, není zcela jisté. Buď na památku vypálené vesnice a jejích obyvatel, nebo se tam měli pohřbívat odsouzenci z popraviště u Toužimi. Kříž byl vždy tesán z kmene živého stromu a natírán na červeno. Na něj byla připevněna socha ukřižovaného Krista z plechu. Pokaždé, když kmen uhnul, byl postaven nový červený kříž z nejbližšího stromu. Lidé říkali, že okolo kříže bloudí duše zemřelých, a tak se tomuto místu raději vyhýbali. Kdo tam prý zabloudil, měl být rád, když se odtamtud dostal živý a zdravý. Vypráví se také, že si jedna stařena vyšla do lesa, aby nasbírala něco kletí. Sbírala a sbírala a náhle stála před červeným křížem. Zhrozila se toho a hleděla se rychle dostat z lesa. Ale zabloudila. Běžela, běžela a křičela o pomoc. Její volání zaslechl hajný, přišel k ní a ukázal jí cestu z lesa. Stařena si oddechla a vydala se lesem domů, ale náhle se ocitla znovu před červeným křížem. Jak se to mohlo stát, nevěděla. Hajný jí přece ukázal správnou cestu. Znovu se po ní vydala a znovu došla k červenému kříži. To se opakovalo třikrát, až ji hajný znovu potkal zcela vyděšenou a nepříčetnou a sám ji vyvedl z lesa ven.⁹

⁸SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický království Českého*. Praha : Argo, 1909. 1043 s.

⁹*Hamelika* [online]. 2011 [cit. 2011-09-14]. Pověsti - Tepelsko. Dostupné z WWW:

<<http://www.hamelika.cz/povesti/POVESTItepelsko/povestitepelsko.htm#65>. Červený kříž v Hodově>.

SEDELSKÉ RYBNÍKY

Soustava sedelských rybníků se nachází v lesnatém pásmu nedaleko vesnice Sedlo u Toužimi. V okolí dvou velkých rybníků se nachází několik menších, jejichž okolí je často hustě zarostlé. Největší Dolnosedelský rybník není z biologického hlediska zajímavý, především z důvodu dokrmovanosti. Jedná se obyčejný chovný rybník. Dalšími rybníky jsou Plůdkový, Sířkový, Suchý, Bůžkovský a další, menší rybníky, které postupně pohlcuje okolní příroda.

Nedaleko Bůžkovského rybníka se právě takový menší rybník nachází. Většinu jeho plochy zabírá hustý porost přesličky, skrz který není hladina téměř vidět. V jedné části rybníka můžeme zahlédnout i bublinatky, zástupce masožravých rostlin. Na břehu, ve stínu vrb, lze nálezt i chráněnou prhu arniku. Voda v rybníce je zabarvena do červena. Je to způsobeno přítomností huminových látek#. Dále je zde velké množství skokanů zelených.

V minulosti sloužily rybníky k napájení tzv. panského vodovodu. Tento vodovod zásoboval vodní nádrž (kašnu) a také dva místní pivovary.¹⁰

SEDLO

Sedlo, německy Sattel, je malá vesnička, patřící k Útvině. Je zde zaznamenáno 28 domů (2009) a 36 stálých obyvatel (2001). Roku 1249 byla majetkem kláštera Valdsas a v letech 1538 až 1850 patřila k Toužimi. Dnes tu můžeme obdivovat zbytky lidové architektury 19. století.

¹⁰ Z minulosti zásobování města Toužimi vodou, Jiří Schierl

PŘÍLEZY

Malá vesnice Přílezy se nachází v Karlovarském kraji a je součástí obce Útvina. Leží několik kilometrů od Útviny. Její katastrální území má rozlohu 3,39¹¹ km². Trvalé bydliště tu má 66 obyvatel¹², evidováno je 29 adres¹³.

Historie¹⁴

Obec vznikla nejpozději ve 13. století, z této doby pocházejí nedávné archeologické nálezy. Založena byla pravděpodobně při kolonizaci kraje Jiřím z Milevska v 2. polovině 12. století nebo při pozdějším dokončení osidlování milevskými premonstráty, kterým toužimské panství patřilo od počátku 13. století. Ti také nechali postavit kostel sv. Bartoloměje s farou, pod kterou spadala také filiální fara v Útvině. První písemná zmínka pochází z roku 1354 z konfirmační knihy pražského arcibiskupství, kdy se farářem v Přílezích stal kněz Henricus.

O deset let později se přílezká fara stala filiální k útvinské, což svědčí o rostoucím významu Útviny. Další dějiny Přílez jsou tak pravděpodobně shodné s útvinskými. Vesnička se nevyhnula několikerému vyplenění - na konci 14. století toužimské panství vydrancovala okolní šlechta, za husitských válek ho získal hejtman Jakoubek z Vřesovic a v době sporů krále Jiřího z Poděbrad a katolické šlechty bylo opět vypleněno, tentokrát sousedním Jindřichem III. z Plavna.

V roce 1488 však toužimské panství získávají právě Plavenští. Za jejich vlády přibývá německého obyvatelstva a s ním se také šíří luteránství. Je možné, že i na přílezkou faru byl Plavenskými dosazen protestantský farář, jako se stalo například v Útvině.

Koncem 16. století připadlo panství Jindřichu Mikuláši z Lobkovic a Hasištejna. Později ho zdědil jeho syn Kryštof. Ten se zapojil do stavovského povstání a po bitvě na Bílé hoře odešel do exilu. Toužimské panství prodal sasko-lauenburskému vévodovi Juliu Jindřichovi. Po smrti jeho syna Julia Františka jej získal manžel jeho mladší dcery Ludvík Vilém, markrabě z Baden-Badenu.

Bádenským panství patřilo až do roku 1798, kdy připadlo císařské komoře. Za její správy byl rozparcelován a ve veřejné dražbě rozprodán přílezký poplužní dvůr. V

¹¹Informační systém o území [online]. c2004 [cit. 2011-06-23]. Územně identifikační registr ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.isu.cz/uir/scripts/KuDet.asp?kodku=67376>>.

¹²Český statistický úřad [online]. 20.9. 2003 [cit. 2011-06-23]. Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Dostupné z WWW: <<http://www.kvarty.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/9500224501>>.

¹³ Ministerstvo vnitra ČR [online]. c2010 [cit. 2011-06-23]. Adresy v České republice. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/adresa/k/utvin/prile.html>>.

¹⁴SCHIERL, Jiří. *Dějiny Útviny*. Útvina : Obecní úřad v Útvině, 1997. [19].

roce 1837 bylo do dražby dáno celé toužimské panství. Koupil jej Karel Alfréd, vévoda Beaufort-Spontini. Držel jej až do konfiskace majetku roku 1945.

V roce 1926 byla za podpory státu vybudována nová silnice z Chylic do Přílezy. Za sčítání lidu roku 1932 zde stálo 46 domů a žilo tu 243 obyvatel.

Za druhé světové války byla u Přílezy vybudována radarová základna. Velitelské stanoviště bylo přímo v obci. Po skončení války následoval odsun německého obyvatelstva a dosídlení; noví obyvatelé přicházeli především z Pelhřimovska a jižní Moravy. V roce 1949 bylo založeno JZD Přílezy, které bylo na počátku 60. let sloučeno s JZD Útvina¹⁵. Nucená kolektivizace však měla spíše negativní účinky - noví obyvatelé se před ní stěhovali zpět či do měst. Jak ubývalo obyvatelstva, mizela i občanská vybavenost obce - byla zrušena škola, stejně tak oba obchody a hospoda. Domy, které se nepodařilo obsadit nebo chátraly, byly zbourány. Dnes část domů slouží k rekreaci, občanské vybavení stále chybí, obyvatelstvo pomalu ubývá.

Kostel sv. Bartoloměje¹⁶

Románský kostel cisterciáckého typu stojí na hřbitově uprostřed obce. Byl postaven v druhé čtvrtině 13. století, z prvotní podoby se dochovala celková dispozice, sakristie a obvodové zdi. V 18. století ho čekala barokní přestavba. Ta zahrnovala především zvětšení oken, rozšíření portálu, přestavbu a výzdobu vnitřních prostor a doplněno bohaté vybavení kostela. To se bohužel nedochovalo, podle E. Pocheho¹⁷ patřil do zařízení hlavní oltář z 2. poloviny 18. století, portálový, sloupový, s bádenským a saským znakem na vyřezávaných křídlech, s obrazem sv. Bartoloměje a kopií obrazu Panny Marie Pomocné v nástavci. V lodi velká žulová nádoba (křtitelnice) datovaná do roku 1800. Dále byl v interiéru kostela obraz sv. Jana Nepomuckého a sv. Anny vyučující Pannu Marii z 2. poloviny 19. století. V sakristii byl dřevěný krucifix z 18. století s Trojicí ve vrcholu a několik lidových sošek z 19. století.

Půdorys kostela je jednodlný a má obdélný tvar. Vnější členění, okna jsou vysoká, polokruhovitě zakončená. V závěrové stěně presbytáře je úzké románské okno. Presbytář je obdélný, s plochým stropem, stěny jsou členěny lizénami¹⁸ a

¹⁵SCHIERL, Jiří. *Dějiny obce Krásné Údolí*. Krásné Údolí : Obecní úřad Krásné Údolí, 1998. [24].

¹⁶*Příroda Karlovarska* [online]. c2006 [cit. 2011-06-23]. Přílezy – kostel sv. Bartoloměje . Dostupné z WWW: <<http://prirodakarlovarska.cz/clanky/830-prilezy-kostel-sv-bartolomeje>>.

Památky a příroda Karlovarska [online]. c2009 [cit. 2011-06-23]. Přílezy – kostel sv. Bartoloměje. Dostupné z WWW: <<http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/prilezy-kostel-sv-bartolomeje/>>.

¹⁷POCHE, Emanuel, et al. *Umělecké památky Čech 3*. Praha : Academia, 1980.

¹⁸Lizéna - plochý svíslý architektonický dekorativní členící fasádu

pilastry¹⁹. Do vedlejší sakristie vede polokruhově zakončený portál. V rohu mezi lodí kostela a sakristií se nachází přístavek točitého dřevěného schodiště do oratoře. Loď kostela má rovněž plochý strop, s ilusivním rámováním pro nástrovní malbu, vnitřní stěny jsou také členěny lizénami a nachází se zde vestavěná dřevěná kruchta.

V 60. letech vznikla mezi některými místními obyvateli myšlenka, že by se chátrající památka měla odstřelit. Díky chybějícím povolením z vyšších míst se podařilo památku zachránit (zásluhou rovněž místních obyvatel) a tuto epizodu připomínají pouze navrtné otvory pro nálože.

Valbová šindelová střecha byla v 70. letech opravena. Při opravě byla bohužel stržena i původní hranolová zvonička s cibulovou střechou. Od té doby však kostel nadále chátrá.

Židovský hřbitov u Útviny²⁰

Útvina byla dlouhou dobu sídlem náboženské obce, k níž patřili i toužimští židé. Asi ve 2. polovině 18. století byl u Útviny založen hřbitov, kde se pohřbívalo i po přesunutí sídla náboženské obce do Toužimi. Hřbitov leží na severozápadním svahu Šibeničního vrchu, mezi Útvinou a Přílezy. V blízkosti popraviště byl založen záměrně, vrchnost často povolovala zřídít židovský hřbitov pouze na podobně opovrhovaném místě. Na nejstarším náhrobku, který je čitelný, je datace 1782. Náhrobek je velmi cenný, barokního typu, náleží Mojžíšovi z Útviny, synovi Mordechaje.

V 1. polovině 19. století měl hřbitov 967 m², před rokem 1870 byl prodloužen směrem k jihu a nová, zděná márnice byla postavena na jižním okraji; celková rozloha hřbitova pak byla 1687 m². Je zde pochováno několik toužimských rabínů, například Moses Reitler († 1923) nebo Ignatz Isak Netti

(† 1929). Posledním pochovaným byl 27. února 1938 pan Karl Kohn z Toužimi. S příchodem nacistů čekala hřbitov zkáza. Během války byl zlikvidován, mnoho náhrobků bylo použito do základů blízké radarové základny, část posloužila ke zpevnění dna potoka i pro jiné stavby, z márnice a ohradní zdi nezbylo zhora nic. Na místě hřbitova je les, v porostu se dochovalo 15 - 20 fragmentů a několik náhrobků ze začátku 20. století.

¹⁹Pilastr - reliéfní plastický architektonický prvek, napodobuje sloup, opatřen hlavicí a patkou. má pouze dekorativní účel.

²⁰FIEDLER, Jiří. Židovské obce na Toužimsku. In *IX. Historický seminář Karla Nejdla*. [s.l.] : [s.n.], 1999. s. 4-5. ROZKOŠNÁ, Blanka; JAKUBEC, Pavel. *Židovské památky Čech : Historie a památky židovského osídlení Čech*. 1. vydání. Brno : ERA, 2004. 480 s.

Bývalá radarová základna²¹

U letiště Přílezy se nacházela radiolokační ústředna I. řádu ENGERLING (hlásný obvod Bayreuth und Pilsen, č. polní pošty 52679, jednotka 21. schw. Flugm.-Leit-Kompanie III./LN-Rgt 237). Stavba byla započata v roce 1944. Základnu obsluhovala 21. hlavní těžká hlásná rota 237. leteckého spojovacího pluku. Základně velel nadporučík Burchard. Pro obsluhu byly určeny bunkry v okolí základny. Na konci války byla základna cílem amerických leteckých útoků, nikdy však nebyla zasažena. Německé zdroje uvádějí, že ji 7. května 1945 obsadili partyzáni.

Dnes se zde nacházejí dva betonové objekty - podstavce radiolokátorů (zřejmě Wurzburg-Riese), dále přízemní zděná nepodsklepená budova e silným betonovým stropem, na jejíž stropnici se nachází malá nástavba pro anténu (zřejmě FREYA?). Na střeše této nástavby je sokl se šrouby pro uchycení konstrukce antény. Konstrukce antény pak procházela otvory ve střepech až do přízemí budovy. Zde je několik místností s různými zbytky po instalacích zařízení. Výstup na střechu budovy je po kovovém žebříku.

Přímo na letišti v místě dnešního hangáru bývala německá elektrocentrála. Stanice byla využívána ČSLA ještě po válce, v současné době letiště patří aeroklubu.

²¹SCHIERL, Jiří. *Dějiny Útviny*. Útvina : Obecní úřad v Útvině, 1997. [19]. *Forum.fortifikace.net* [online]. 2004 [cit. 2011-06-23]. Radiolokační ústředna Luftwaffe - Přílezy. Dostupné z WWW: <<http://forum.fortifikace.net/viewtopic.php?t=289&sid=1c22d0896bf6d52fb95cefb5c89b7a08>>.

SOVOLUSKY

Malá obec s 3322 trvalými obyvateli a 1923 evidovanými adresami je částí města Bochov, od něž je vzdálena asi 6 km. Katastrální území Sovolusky u Bochova má rozlohu 4,98²⁴ km².

Historie²⁵

O založení a historii obce toho není příliš známo, nicméně je jisté, že lidé se na jejím území pohybovali již v době železné. Pohřebiště v Sovoluskách souvisí se širším osídlením horního toku Střely s opevněným centrem na 11 km vzdáleném vrchu Vladaři. Jedná se o zatím nejzápadněji vysunuté žárové ploché hroby u nás. V letech 1957 - 1962 bylo odkryto 32 hrobů, pocházejících z let 550 - 380 př. n. l. a s poměrně chudou výbavou. Kromě množství keramiky byly nalezeny také dva skleněné korálky, bronzový náramek, zlomky bronzových kruhů ve třech hrobech a železný nožík. Vzhledem k okrajové poloze, vyšší nadmořské výšce i k řídkému předchozímu osídlení lze vyvozovat snahu o kolonizaci nových území.²⁶

Jak již bylo řečeno, o další historii toho není příliš známo, pravděpodobně však bude podobná jako u ostatních obcí v této oblasti - tedy založení ve 13. či 14. století, možné plenění za husitských válek. Do poloviny 16. století přináležela vesnice ke hradu Hartensteinu, který stál nedaleko města Bochov a patřil tehdy rodu pánů z Plavna. Roku 1543 však Jindřich IV. z Plavna prodal Sovolusky spolu s nedalekými vesnicemi Jesínky a Teleč Anshelenu von Steinsdorf. Ten vlastnil panství Teleč až do třicetileté války.

Začátkem 17. století byl majitelem panství Georg Fridrich von Steinsdorf. Za stavovského povstání byl v regimentu hraběte Harracha a zemřel 14. ledna 1619 v Rudolstattu. Panství Sovolusky a Jesínky tak získal jeho bratr Abraham z Teleče (auf Teltsch). Tomu však bylo panství zkonfiskováno v roce 1623, patrně se přihlásil k protestantství a odešel do exilu. V té době bylo v Sovoluscích 11 sedláků a každý z nich vlastnil pastvinu. Roku 1630 koupil Sovolusky a Jesínky Thalo von Horstein,

²²<http://www.kvary.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/9500224501>

²³Ministerstvo vnitra ČR [online]. c2010 [cit. 2011-06-26]. Adresy v České republice. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/adresa/k/bocho/sovol.html>>.

²⁴Informační systém o území [online]. c2004 [cit. 2011-06-26]. Územně identifikační registr ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.isu.cz/uir/scripts/KuDet.asp?kodku=60677>>.

²⁵Kreis Luditz. Eichstätt : Brönnner Daentler KG, 1993. [800].

HELEBRANT, Vladimír. *Bochov ve 20. století*. Bochov : Obec Bochov, 2001. [50].

²⁶CHYTRÁČEK, Miroslav ; ŠMERDA, Ladislav. Opevněný areál na Vladaři a jeho zázemí. *Archeologické rozhledy* [online]. 2005, 1, [cit. 2011-06-26]. Dostupný z WWW:

<http://www.arup.cas.cz/cz/publikace/files/rozhledy_ke_stazeni/AR_1_2005-celek.pdf>.

který je spojil se svým panstvím Údrč. V roce 1651 zde žilo 95 obyvatel²⁷. K Údrči Sovolusky patřily až do zrušení poddanství v roce 1848. V obci byl kovář, mlynář, obchod i hospoda. Do školy se od roku 1889 chodilo do Hlinče. Posledními starosty byli Johann Baumgartl (1927 - 1934), Johann Reinl (1934 - 1939) a Franz Wied (1939 - 1945).

Po druhé světové válce došlo, tak jako jinde, k odsunu německého obyvatelstva a následnému dosídlení. Když v roce 1947 obdrželo zemědělská hospodářství do vlastnictví 12 osídlenců, byla obsazena téměř všechna stavení. V roce 1950 tu žilo 46 obyvatel, v hospodě se pořádaly taneční zábavy, v obci byl národní výbor. S příchodem nucené kolektivizace však lidé začalo pozvolna ubývat, ti, kteří sem přišli hospodařit "konečně na svém", odcházeli (či spíše utíkali) do měst. Z původních rodin osídlenců tak zde zůstaly jen dvě. Družstvo, založené roku 1950, sice za 14 let své existence postavilo včelín, vepřín a kravín, ale mělo problémy s hospodařením a několikrát si bralo úvěr. Po připojení JZD Jesínky a JZD Hlineč v roce 1952 došlo ke snížení pracovní morálky a také ještě narostly vnitřní spory. Nakonec bylo družstvo připojeno ke státnímu statku v Bochově, a to roku 1964. Ve stejném roce byly Sovolusky připojeny pod správu města Bochov. Pro nové pracovníky postavil státní statek v letech 1966-77 čtyři bytové jednotky.

Osud Sovolusek je v současné době podobný mnoha jiným vesnicím: stálých obyvatel ubývá, stavení jsou využívána více k rekreaci než k trvalému bydlení, občanské vybavení zde již není žádné.

Kaple sv. Jakuba²⁸

Stojí na návsi uprostřed obce. Kaple je obdélná, s trojboce uzavřeným presbytářem, a krytá mansardovou střechou. Před vstupem je čtvercová předsíň, vlastně původní kaplička, která je krytá valbovou střechou se šestibokou zvoničkou s cibulovou bání. Vchod je obdélný, nad sebou má polokruhové okénko. Vnější stěny kaple jsou členěny pilastry²⁹ a na bočních stranách jsou kasulová okna³⁰. Vnitřek kaple má plochý strop, zařízení chybí. Před několika lety proběhla rekonstrukce.

²⁷In Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Žatecko 1. Zpracovaly Magda Zahradníková a Eva Štrejnová. Státní ústřední archiv v Praze, Praha 1997, ISBN180-85475-31-6, str. 204-207.

²⁸POCHE, Emanuel, et al. *Umělecké památky Čech* 3. Praha : Academia, 1980.

²⁹Pilastr - reliéfní plastický architektonický prvek, napodobuje sloup, opatřen hlavicí a patkou. má pouze dekorativní účel.

³⁰Kasulové okno - tvarem připomíná kasuli, kněžský ornát.

Lachovická soustava mlýnů³¹

V údolí říčky Střely se nachází několik bývalých mlýnů - Tomšův, Lachovický, novodobý Radyňský, Račí a Rohrerův. Tuppův mlýn měl 4 kola na svrchní vodu, ostatní jedno nebo dvě. Obilí se do nich vozilo nejen z blízkých Sovolusek či Lachovic, ale i ze vzdálenějších vesnic, které vlastní mlýn neměly - například do lachovického Tuppova (či Dubova, Doubova, Doupova) mlýna se až do 19. století vozilo obilí z Radyně. Tento mlýn měl také pilu.

Nejvýznamnějším mlýnem byl pravděpodobně Rohrerův, byl největší a také se u něj nalézala důmyslná stavba - akvadukt, který odváděl vodu a fungoval jako náhon pro další mlýn. Z rodiny Rohrerů, která mlýn vlastnila, také pocházel Michael Rohrer, významný barokní stavitel působící v Rastattu.³²

Bohužel, žádný mlýnů dnes již není funkční. Jeden z nich zanikl už ve 30. letech, zbylé museli majitelé po válce opustit a zkázu dokončila kolektivizace 50. let. Většina mlýnů byla definitivně opuštěna právě v letech 1950-51. Od té doby chátrají. Ze všech nyní zbývají ruiny, nicméně všude se ještě dochovaly obvodové zdi, často lze rozeznat i náhon či zbytky mlýnského kola.

³¹SCHIERL, Jiří; REŠLOVÁ, Marie. *Radyně - dějiny a současnost bývalé obce*. Toužim : Infocentrum Toužim, 2008. [24].

³²*Barochstadt Rastatt* [online]. c2006 [cit. 2011-06-27]. Johann Michael Ludwig Rohrer. Dostupné z WWW: <<http://www.rastatt-info.de/rohrer.htm>>.

DOKUMENTACE

FILM

Naším záměrem bylo vytvořit jeden krátký klip, který by vyzval širokou veřejnost k putování po Skokovské stezce. Druhým filmem měl být dokumentární film, který provede po všech zajímavých místech na poutní stezce. Bude plnit funkci nejen informativní.

Komentář k dokumentárnímu filmu

Poutník vykročí na cestu. A čeká. Čeká, jak bude okolní krajinou přivítán. Zanedlouho bude snad příjemně překvapen. Klidem a pohodou zdejších lesů proniká tichounký hlas přírody. Tak tedy pojd', poutníče, ztiš se, naslouchej a putuj. Pouť... S prosbou vydat se na cestu. Za cíl pěkné místo, kde snad prosba bude vyslyšena.

Duchovní poutě byly odjakživa součástí života lidí. Kdysi se putovalo i krajem panenky skákavé, do zaniklé vsi Skoky. Skoky se staly významným poutním místem. Samotná obec vznikla pravděpodobně již ve středověku. Na místě kaple byl postaven na vesnické poměry monumentální barokní kostel. Skoky se staly cílem tisíců poutníků. S poutním kostelem navštívení Panny Marie je také bezesporu spojen Klášter v Teplé. Občanské sdružení Pod střechou se rozhodlo tato dvě zajímavá místa spojit novou poutnickou stezkou.

Poutní stezka začíná v Klášteře Teplá. Zdejší premonstrátský klášter byl v roce 1193 založen velmožem Hroznatou. Z chrámu Zvěstování Panny Marie se vydáme cestou lemovanou alejemi. Jen bystrý pozorovatel si všimne mariánské hvězdy, která provází celou stezkou. Prvním zastavením na cestě jsou Dřevohryzy. Zaniklá vesnice je rodištěm astronoma A. M. Davida, který zde má svůj pomníček. Po roce 1945 se nevyhnula vysídlení Němců a začala chátrat. Z bývalé slávy zbylo jen několik rozvalin a sklepů. Život odsud ale nezmizel, důkazem je poustevník, který tu žije už dvanáct let. Pro další zpestření cesty lze nedaleko navštívit rozpadající se zříceninu Rölleroва mlýna.

O pár kilometrů dál kdysi stávala farma tepelského kláštera. Právě tam, do Nového Dvora, přišli před několika lety trapisté, mniši z Francie. Na místě pobořeného statku postavili klášter. Trapistický řád klade důraz na práci a modlitbu, ticho, samotu a nezávislost vůči okolnímu světu. Toto prostředí je pro bratry důležitým prvkem k směřování k bohu. Mniši svůj den začínají již kolem třetí hodiny a většinu dne věnují modlitbě a práci. Zajímavé je samotné architektonické řešení prostor kláštera a

kostela, které získalo četná ocenění. Autorem návrhu je britský architekt John Pawson.

Popustit uzdu své fantazii a představit si, jak to tu asi tenkrát vypadalo, můžeme v zaniklé vsi Ďolíček. V roce 1945 tu bylo 12 stavení. Při odsunu německy mluvícího obyvatelstva byla ves zcela opuštěna a svého obnovení se už prakticky nedočkala. Občerstvit se můžeme z pramene dobré vody v obci Branišov. Nad ní se tyčí Branišovský vrch. Kdysi zde stávala hvězdářská observatoř A. M. Davida.

O kousek dál se nachází rozlehlý Blažejský rybník. Na jeho dně dříve stával dvůr Janovec. U rybníka stojí kostel svatého Blažeje. Starý, zchátralý kostelík bez střechy, na jehož místě tu již v roce 1320 stála kaple. Svému účelu sloužil až do června roku 1957, kdy po zásahu bleskem zcela vyhořel. Na svůj obdiv tu také čeká památná lípa stará víc jak sto padesát let. Kolem rybníka vás provede naučná stezka.

Dále stezka vede přes Nežichov a Třebouň ke Kosmové, kde je ukázka lidové roubené i hrázděné architektury ze 17. - 19. století.

Při vstupu do lhotského lesa se cesta stává náročnější a méně schůdnou. Přesto nás ale zavede ke zděné kapličce s dřevěnou střechou. Na tomto místě kdysi bývala náves středověké vesnice Lhota. První písemná zmínka je ze 14. století, ale svého zániku se dočkala již po 30 leté válce, kdy byla v roce 1647 vypálena Švédy.

Středověká sedlesko-lhotská rybníční soustava je jedním z dokladů bohaté rybníkářské tradice na Toužimsku. Patrně je budovali již milevští premonstráti a mimo chovnou úlohu měly také být zdrojem pitné vody. Na břehu zde roste chráněná prha arnika, ve vodě pak najdete masožravou bublinatku.

Za vesnicí Sedlo vás rozsáhlé louky zavedou až do Krásného Údolí. Historickému městu z jedné strany dominuje kostel svatého Vavřince. Na druhé straně nelze přehlédnout sídlo známé jogurtové značky Hollandia.

Cesta mírně stoupá do následující vesnice Přílezy. Navzdory snaze o jeho likvidaci v 60. letech tu stojí pozdně románský kostel svatého Bartoloměje. Veškeré vybavení kostela bylo, ale bohužel zničeno. Za Přílezy se nezapomeňte podívat na radar, který tu byl vybudován za 2. světové války jako součást německé radarové základny. Dalším zajímavým místem je letiště aeroklubu Toužim.

Útvina. Již ve 13. století byla důležitou křižovatkou cest mezi Prahou a Chebem. Hospodářským centrem Toužimska přestala být až po svém vypálení v 15. století. Útvina je rodištěm a působištěm barokního zednického mistra Johanna Schmieda, stavitele potního kostela ve Skocích.

Za kostelem svatého Víta začíná polní cesta, která vás přes hráz Nového rybníka dovede až do Toužimi. Cesta vás dále povede kolem historické soustavy toužimských rybníků do Radyně. Zajímavostí je místní keramická dílna.

Cestu údolím říčky Střely doslova lemují rozpadlé mlýny. U některých z nich si lze dobře představit, jak dříve vypadaly. Po výstupu na kopec si můžete odpočinout na návsi Sovolusek u barokní kaple svatého Jakuba a občerstvit se vodou z místní studny. Cesta klesá do údolí Střely. Odbočka upozorňuje na zajímavý aquadukt, který vedl k soustavě mlýnů. Dnes z něj nad říčkou zbyly pouze pilíře. Cesta podél náhonu nás dovede až k bývalému Rohrerovu mlýnu.

Nyní zbývá jen vystoupat lesní pěšinou a po rozlehlých loukách dojít až do Skoků. Po několika dnech putování budete u cíle vaší cesty. Z bývalé vesnice toho příliš nezbylo. V údolí se tyčí pouze monumentální kostel obklopený ruinami bývalých skokovských statků. Přesto i dnes toto místo díky občanskému sdružení Pod střechou ožívá. V letních měsících nabízí Skoky mnoho kulturních akcí a díky dobrovolníkům lze kostel navštívit přes celé léto.

Přestože stezka končí až ve Žluticích, Skoky jsou oním místem, kam poutník směřuje, místem, které pouti dává smysl. Poutní kostel Navštívení Panny Marie vás začne přitahovat už z dálky. V kostele se nějak lehčeji dýchá a kdo hledá duchovní podporu, pro toho není lepší cesty než napodobit tisíce dávných poutníků a vydat se do Skoků pro posilu na další cestu životem.

FOTOGRAFIE

Jednou z dalších našich aktivit byla fotodokumentace míst, která jsme si vybrali pro detailnější výzkum. Během naší cesty po stezce jsme ale dokumentovali i všechna ostatní, která jsme si nevybrali pro detailnější bádání. Jeden z členů naší skupiny na každém tomto místě provedl podrobnou obrazovou dokumentaci, která byla později roztríděna, a vzniklo portfolio fotografií ke každému místu, které je přiloženo v příloze. Fotografie by navíc měli doplňovat texty na případných informačních tabulích.

ZÁVĚR

Celá pouť po Skokovské stezce byla nesmírně obohacujícím zážitkem a o to silnější byl pocit, když jsme mohli doputovat až do Skoků. Opět jsem si jako před lety sedl pod javor nad Skoky, opřel se o podstavec dnes již opraveného křížku a jen tak jsem pozoroval ten krásný výhled. Na kilometry daleko nebylo vidět žádné duše ani vesnice, poslouchal jsem to ticho a v duchu si říkal, že stále existují místa, kde si člověk může uvědomit, že je na míle daleko jen sám...

Během naší cesty jsme poznali úžasná místa, setkali jsme se s mnoha lidmi, kteří nám vyprávěli nejrůznější, mnohdy dávno zapomenutá, tajemství místního kraje. Všechny naše poznatky a dojmy z našich cest jsme sepsali. Podrobněji jsme se v nich věnovali místům, která doposud nebyla příliš zpracovaná. Z těchto obsáhlých textů jsme se snažili vybrat ty nejzajímavější a podstatné informace, které jsme shrnuli do návrhů textů na informační tabule (viz. přílohy). Atmosféru celého putování a poutní stezky se nám podařilo zachytit v krátké upoutávce a dokumentárním filmu o Skokovské stezce. Navíc jsme k většině míst pořídili obrazovou fotodokumentaci.

LITERATURA A PRAMENY

- » POLÁČEK, Ludvík. Po stopách zaniklých obcí na Tepelsku : Dřevohryzy. *Tepelský zpravodaj*. 2008, 11, s. 1 A4.
- » *Oficiální stránky Města Toužim* [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Dřevohryzy. Dostupné z WWW: <<http://www.touzim.cz/>>.
- » KLEMENT, Franz: Der politische Bezirk Tepl, Tachau, 1882
- » *Hamelika : Historie Mariánských Lázní a okolí* [online]. 7. březen 2011 [cit. 2011-06-24]. Dávná poutní místa v okolí. Dostupné z WWW: <<http://www.hamelika.cz/>>.
- » *Oficiální stránky Města Toužim* [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Branišov. Dostupné z WWW: <<http://www.touzim.cz/>>.
- » *Památky a příroda karlovarska* [online]. 2009 [cit. 2011-06-24]. Branišov – kostel sv. Blažeje. Dostupné z WWW: <<http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/>>.
- » *Cesta z města* [online]. 2011 [cit. 2011-06-24]. Poutní kostel sv. Blažeje. Dostupné z WWW: <<http://www.cestazmesta.cz/>>.
- » SEDLÁČEK, August. *Místopisný slovník historický království Českého*. Praha : Argo, 1909. 1043 s.
- » *Hamelika* [online]. 2011 [cit. 2011-09-14]. Pověsti - Tepelsko. Dostupné z WWW: <<http://www.hamelika.cz/povesti/POVESTItepelsko/povestitepelsko.htm#65>>. Červený kříž v Hodově>.
- » Z minulosti zásobování města Toužimi vodou, Jiří Schierl
- » *Informační systém o území* [online]. c2004 [cit. 2011-06-23]. Územně identifikační registr ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.isu.cz/uir/scripts/KuDet.asp?kodku=67376>>.
- » *Český statistický úřad* [online]. 20.9. 2003 [cit. 2011-06-23]. Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001. Dostupné z WWW: <<http://www.kvarty.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/9500224501>>.
- » *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. c2010 [cit. 2011-06-23]. Adresy v České republice. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/adresa/k/utvin/prile.html>>.
- » SCHIERL, Jiří. *Dějiny Útviny*. Útvina : Obecní úřad v Útvíně, 1997. [19].
- » SCHIERL, Jiří. *Dějiny obce Krásné Údolí*. Krásné Údolí : Obecní úřad Krásné Údolí, 1998. [24].
- » *Příroda Karlovarska* [online]. c2006 [cit. 2011-06-23]. Přílezy – kostel sv. Bartoloměje . Dostupné z WWW: <<http://prirodakarlovarska.cz/clanky/830-prilezy-kostel-sv-bartolomeje>>.
- » *Památky a příroda Karlovarska* [online]. c2009 [cit. 2011-06-23]. Přílezy – kostel sv. Bartoloměje. Dostupné z WWW: <<http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/prilezy-kostel-sv-bartolomeje/>>.
- » POCHE, Emanuel, et al. *Umělecké památky Čech* 3. Praha : Academia, 1980.
- » Lizéna - plochý svislý architektonický dekorativní článek členící fasádu
- » Pilastr - reliéfní plastický architektonický prvek, napodobuje sloup, opatřen hlavicí a patkou. má pouze dekorativní účel.
- » FIEDLER, Jiří. Židovské obce na Toužimsku. In *IX. Historický seminář Karla Nejdla*. [s.l.] : [s.n.], 1999. s. 4-5.
- » ROZKOŠNÁ, Blanka; JAKUBEC, Pavel. *Židovské památky Čech : Historie a památky židovského osídlení Čech*. 1. vydání. Brno : ERA, 2004. 480 s.

- » SCHIERL, Jiří. *Dějiny Útviny*. Útvina : Obecní úřad v Útvině, 1997. [19].
- » *Forum.fortifikace.net* [online]. 2004 [cit. 2011-06-23]. Radiolokační ústředna Luftawaffe - Přílezy. Dostupné z WWW: <<http://forum.fortifikace.net/viewtopic.php?t=289&sid=1c22d0896bf6d52fb95cef b5c89b7a08>>.
- » <http://www.kvary.czso.cz/xk/edicniplan.nsf/t/9500224501>
- » *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. c2010 [cit. 2011-06-26]. Adresy v České republice. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/adresa/k/bocho/sovol.html>>.
- » *Informační systém o území* [online]. c2004 [cit. 2011-06-26]. Územně identifikační registr ČR. Dostupné z WWW: <<http://www.isu.cz/uir/scripts/KuDet.asp?kodku=60677>>.
- » *Kreis Luditz*. Eichstätt : Brönnner Daentler KG, 1993. [800].
- » HELEBRANT, Vladimír. *Bochov ve 20. století*. Bochov : Obec Bochov, 2001. [50].
- » CHYTRÁČEK, Miroslav ; ŠMERDA, Ladislav. Opevněný areál na Vladaři a jeho zázemí. *Archeologické rozhledy* [online]. 2005, 1, [cit. 2011-06-26]. Dostupný z WWW: <http://www.arup.cas.cz/cz/publikace/files/rozhledy_ke_stazeni/AR_1_2005-celek.pdf>.
- » In Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Žatecko 1. Zpracovaly Magda Zahradníková a Eva Štrejnová. Státní ústřední archiv v Praze, Praha 1997, ISBN180-85475-31-6, str. 204-207.
- » POCHE, Emanuel, et al. *Umělecké památky Čech* 3. Praha : Academia, 1980.
- » Pilastr - reliéfní plastický architektonický prvek, napodobuje sloup, opatřen hlavicí a patkou. má pouze dekorativní účel.
- » Kasulové okno - tvarem připomíná kasuli, kněžský ornát.
- » SCHIERL, Jiří; REŠLOVÁ, Marie. *Radyně - dějiny a současnost bývalé obce*. Toužim : Infocentrum Toužim, 2008. [24].
- » *Barochstadt Rastatt* [online]. c2006 [cit. 2011-06-27]. Johann Michael Ludwig Rohrer. Dostupné z WWW: <<http://www.rastatt-info.de/rohrer.htm>>.

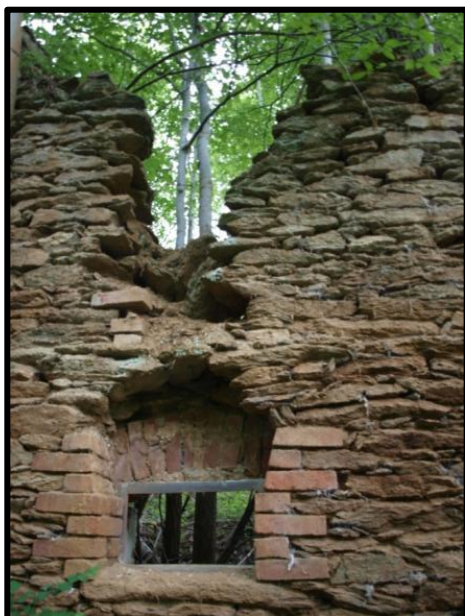
PŘÍLOHY

FOTODOKUMENTACE

Branišov

Ďolíček

Dřevohryzy

Kláster Teplá

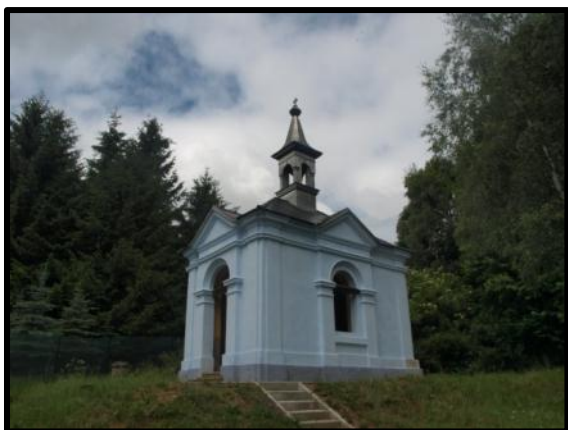
Kosmová

Krásné údolí

Lachovice a okolí

Lhota

Röllerův mlýn

Sedelské rybníky

Toužim

Přílezy a okolí

DENÍKY Z NAŠICH CEST

Ester Novotná

Poutník vykročí na cestu. A čeká. Čeká, jak bude okolní krajinou přivítán, čeká, co se stane. Zanedlouho bude snad příjemně překvapen. Klid a pohodu šumící ze zdejších lesů po rozlehlých loukách rozfoukává chladivý vítr. Radost, kterou tu lze doslova nasávat se pak mnohonásobně zvětší, když pak poutník uslyší štěbetání ptáků a bzucení vos. A do toho všeho bzukotu, šumu a zpěvu je slyšet i tichounký hlas přírody. Tak tedy pojd', poutniče, ztiš se, naslouchej a putuj.

Ještě, než poutník stačí plně poznat tento až idylický krajinný ráz, začne se cesta nořit mezi keře, stromky, stromy a nakonec zcela vpluje do stínů lesa. Ani tam však nezůstane dlouho. Zdá se, že chce příroda poutníka stále překvapovat a vychloubat se mu svou rozmanitostí. Asi po kilometru chůze totiž poutník stane na prahu lesa a přímo před očima se mu rozprostře zase ty louky a lesy... Zase je vše harmonické, ale rozhodně se nedá říci, že by krajina mohla poutníka svou zdánlivou jednotvárností omrzet. Stále je zde, co nového objevovat. Ještě k tomu tu monotónní velkolepost narušuje zaniklá vesnice Dřevohryzy a v ní žijící poustevník. Pro další zpestření cesty může poutník navštívit nedaleko se rozpadající zříceninu Rölleroва mlýna. Od odbočky ke mlýnu musí poutník zdolat neveliký kopec, aby spatřil nejdříve první střechy, pak první domy a nakonec celou západočeskou vísku Dobrá voda. Až k další zastávce cesta vede po pohodlné silnici. I když to svádí spíše k živému hovoru, přece jen by se měl teď poutník ztišit a více naslouchat, než mluvit. Přece jen by měl zase nechat mluvit přírodu. Ta mu totiž pošeptá, co skrývá řeholní život, a když bude poutník naslouchat pozorně, možná zaslechne i slova Trapisté a Nový dvůr. Ano! Právě tam, do Nového dvora přišli před několika lety Trapisté, mniši z Francie a postavili si zde klášter. Kdo v Novém dvoře obdivoval architektonickou stránku kláštera, nevyjde z údivu ani na dalším zastavení. Neocení už asi originalitu a jedinečnost, ale spíše zachovalost zpustlé vesnice Dolíček.

Až do teď byl poutník zvyklý na krajinu klidu, harmonie, upravenosti a ideality. V tuto chvíli se upravenost začíná ztrácet, ale ostatní charaktery stále zůstávají. Tou cestou dojde poutník až do Branišova. O kus dál za Branišovem zvlažuje okolí rybník Janovec. V něm se jako v zrcadle hrdě vzhlíží poutní kostel svatého Blažeje. Cesta pokračuje kolem rybníka přes Nežichov až do Třebouně. Odtud poutníka vede hustým lesem. Vede mírně do kopce, pak náhle uhne z lesa a odhalí poutníkovi už poněkolkáté ty rozkvetlé louky... Ještě párkrát poutník zatočí na klikaté polní cestičce a již z dálky ho vítají červené střechy obce Kosmové. Až si poutník dostatečně odpočine a vyrazí na další cestu, možná jím zase prolétne záblesk idylky a původní urovnanosti krajiny. Ta však po několika kilometrech znovu mizí mezi stromy zarostlého Lhotského lesa. Když pak poutník prochází kolem Sedlesko-lhotských rybníků zapomene na slova upravenost a pohodlí. Zato když se blíží k Sedlu po silnici lemované poli, opět se k němu navrácí ten pocit, který již tolikrát pocítil, tolikrát potlačil jinými pocity a on se k němu přece vrací, nabízí se, Ale tak jemně nevnucuje se. A právě této eleganci, s jakou ten pocit přichází, člověk neodolá a nechá se jím ovládnout. Tak poutník doputuje až do Sedla.

Poté mu stačí přebrodit několik luk a vejde do Krásného údolí. Dál poutník jde přes Odolenovce až do Přílez. Za Přílezy se podél letiště táhne silnice do Útviny. I když

už to není ani kilometr uhne cesta ještě jednou k Šibeničnímu vrchu a ke zbytkům židovského hřbitova. Pak už poutníkovi nic nebrání, aby vstoupil do této na stezce zatím největší vesnice Útvina. Cesta z Útviny do Toužimi je něčím zcela výjimečná. Hlavně kvůli úzce spjaté historii. V patnáctém století totiž Jindřich z Plavna Útvinu vyplenil, a tak se její obyvatelé přestěhovali na místo dnešní Toužimi, kde již tehdy stával hrad. S sebou si do nového domova přinesli i městská práva. Když se vše zase uklidnilo a napjatou dobu odnesl čas, část obyvatel se vrátila zpět do Útviny. Tím vyvstaly spory ohledně městského znaku, práv atd. A tak se z bývalých sousedů postupně stávali nepřátelé. A stejně jako by se na této cestě měla Toužim s Útvinou usmiřovat a pomyslně znovusjednocovat i poutník může využít atmosféry, aby se usmířil sám se sebou, sjednotil své myšlenky a znovu napřímil svůj krok správným směrem. Neboť i takový je smysl putování. Potom poutník, pln sil na další cestu, vyrazí přes Radyni a dále. Na cestě z Radyně lze velice dobře poznat, o kolik nás příroda převyšovala, převyšuje a navždy převyšovat bude. Zatímco zbrklý člověk vše rychle buduje a ještě rychleji zase boří a ničí, rozvážná příroda nic nedělá nadarmo. Tam, kde jí lidé nechají volné místo, usadí se a začne vládnout. Vládne mocně, neúprosně, zato však moudře, rozvážně a spravedlivě. Právě tuto přednost přírody smí poutník obdivovat na cestě, než dojde do Lachovic.

Když poutník vykročí dále, snad jen potvrdí to, co již bylo řečeno, že totiž příroda je velká, mocná a než ji ten malý člověk konečně pochopí, bude to trvat ještě mnoho generací a možná se toho svět ani nedočká. V úseku do Skoků, cíle, jakoby příroda chtěla dát poutníkovi zakusit jaké je doopravdy putovat a snažila by se mu vtlouci do hlavy jeho smysl. Na lidské poměry to však příroda činí zcela osobitě, někdy, třeba teď, až moc bezohledně. Poutník může jen doufat, že i to má nějaký účel. Když už putuje dlouho, stává se mu putování všedním. Před koncem však často zneklidní a nemůže se dočkat cíle. Ale náhle, když už by stačilo jen pár kroků, mu přímo před očima vyroste strmý kopec. Teď, skoro v cíli, nesmí poutník povolít. Pevným krokem musí vykročit a nezastavit se ani na vteřinu. Když se mu to totiž podaří a on vystoupá až na vrchol a spatří před sebou vysoko k nebi se pnoucí věže poutního kostela Navštívení Panny Marie, tu v jediném okamžiku se mu možná vše propojí a on v záblesku jednoho momentu dostane odpovědi na všechny otázky, na něž se na své pouti již tolikrát ptal, ale ony zabloudily v hloubi lesa nezodpovězeny.

A nyní věř, prosím, těm slovům, poutníče: Přes všechnu bolest, pot a únavu je krásné znát proč. Nejen proč se putuje na poutích, ale proč se putuje životem. Tak tedy pojď, poutníče, ztiš se, naslouchej a putuj.

Veronika Šerksová

Cesta z Teplé do Dřevohryz

- » asfaltová silnicecs alejemi
- » později hůře schůdná polní cesta

Dřevohryzy

Tady někde už ty Dřevohryzy musí být. Asi támhle v údolí. Ale co tu pak dělá ta hromada suti a kamení? Koukáme do mapy a jsme tu dobře.

Zaniklá ves se nachází asi 6 km od Teplé. Jen bystrý pozorovatel si všimne Mariánské bílé hvězdy, která zmačí zastavení, Dřevohryzy. Na první pohled krásná příroda. Na pohled druhý, známky dřívějšího osídlení. První zmínky pocházejí ze 13. století.

Vesnice byla před válkou velmi hospodářsky významná. Také se tu narodil astronom Alois Martin David, který tu má svůj pomníček. Za vesnicí prý stávala cihelnaRáda bych také viděla sochu sv. Jana Nepomuckého, ale čtyřmetrová socha zmizela beze stopy. Ani Dřevohryzy se nevyhly poválečnému vysídlení Němců. I přes snahu nových osadníků, začala ves chátrat. Ještě v 70. letech tu stálo pár domů, dnes už je tu planina, ale s krásnou přírodou a vyhlídkou. Přeci jen odsud život nezmizel. Důkazem je poustevník, který tu žije celých 12 let.

Röllerův mlýn

- » náhon, zdi budovy, viditelné místo bývalého rybníčka
- » cesta k mlýnu po louce (špatně přístupné, zarostlé)

Nový Dvůr – klášter trapistů

- » klášter – bývalá farma Tepelského kláštera
- » založení roku 2002
- » přísný katolický řád
- » od francouzského kláštera La Trappe
- » modlitba (i pro veřejnost) od 16:00

Dolíček

- » obvodní zdi stavení, ohniště, studna
- » stačí popustit uzdu své fantazii a představit si, jak to tam asi dříve vypadalo
- » rostliny detekující bývalou lidskou činnost
- » schované uprostřed lesa
- » ticho, klid, který nic neruší, čas pro přemýšlení

Branišov

- » pramen dobré vody
- » 3 stálí obyvatelé, 17 chatařů
- » bývalá lidová škola (č.p. 23), kovárna
- » 1945 – odsun Němců, ale zůstalo pár stálých obyvatel, díky kterým ves nezanikla – odcházeli i ostatní (mimo německé obyvatelstvo)
- » komunismus – odchod dalších lidí, stále s e tu hospodařilo, celkový úpadek
- » hospodaření (dobytek, mléko, obilí)
- » noví sedláci tu pak nepoznali ječmen od pšenice
- » 1955 – 4 soukromníci
- » škola tu byla před odsunem, poté v Teplé a Toužimi
- » v kostele pravidelné mše až do roku 1953

Hned na kraji Branišova se můžete osvěžit vodou ze studánky. Po poválečném vysídlení tu zbylo jen pár stálých obyvatel. Vesnice je klidná a pyšní se památným dubem. Je skoro 150 let starý a najdete ho na návsi, kde se také můžete podívat na zdejší rybníček. Ten, kdo má rád výhled do krajiny, by určitě neměl zapomenout, vyjít si na Branišovský vrch. Na něm můžete zkusit najít i zbytky malé hvězdárny. Tu zde kdysi nechal postavit A. M. David.

Kostel sv. Blažeje a Blažejský rybník

Kousek za Branišovem se nachází rozlehlý Blažejský rybník. Na jeho břehu stojí kostel sv. Blažeje. Starý zchátralý kostelík bez střechy. Původně významný a častý cíl poutí a procesí, které k němu byly pořádány. Na dně rybníka dříve stával dvůr Janovec a na místě kostela tu stála již v roce 1320 kaple. Kostel si prošel svou slávou, ale roku 1957 vyhořel a upadl v zapomnění. Dnes tu čeká na svůj obdiv památná lípa stará více jak 150 let. Okolo rybníka je pro návštěvníky a poutníky připravena naučná stezka. Na lavičce si pak můžete odpočinout a poslouchat okolní idylickou přírodu. V kostele bývaly slouženy pravidelné mše. Těžko si představit, jak to uvnitř doopravdy vypadalo. Zůstal tu jen polorozbořený oltář. Vstup do kostela je zablokován mřížemi. Zkuste místu naslouchat a představit si, jak to mohlo dříve vypadat a jaké to tu bylo na konci nějaké pouti, když tu lidé rozbili své krámky a poutníci došli k svému cíli, na tak krásné místo. Jak je možné, že se na to tak rychle zapomnělo? Kde jsou teď všichni ti lidé? Dočká se kostelík nově dychtících poutníků a jeho otevření? Má cenu taková místa v dnešní době navštěvovat? Opravovat? Údolí Blažejského rybníka a kostela sv. Blažeje je bezesporu dominantou tohoto kraje. Údolí se rozprostírá pod Branišovským vrchem, z kterého je krásný pohled jak na malebné údolí, tak na celé Podkrušnohoří.

Cesta Třebouň – Kosmová

- » za nepříznivého počasí – polní, bahnitá, hůře schůdná cesta
- » Lhota
- » zděná kaplička s dřevěnou střechou
- » středověká vesnice zničená Švédy (1647)

Když přijdete k rohu pole, vězte, že právě stojíte na bývalé návsi středověké vesnice, vesnice Lhota. Ta bohužel podlehla nájezdu Švédů. Dnes tu stojí jen zděná kaplička. Pro ty, co mají rádi tajemství, v okolním lese stával červený kříž, ke kterému se váže řada legend.

Sedelské rybníky

Pokračujte dále po stezce. Cestu začnou lemovat kopřivy a pouť se stane dobrodružnější. To je znamení, že přicházíme k Sedelským rybníkům. Je to rozsáhlá rybníční soustava, která tu je už od středověku. Rybníky budovali již milevští premonstráti a mimo chovnou úlohu sloužily i jako zdroj vody.

Sedlo

Poté se dostanete do středověké vesnice, do Sedla, kde si můžete prohlédnout pozůstatky lidové architektury.

Přílezy

Původně se poměrně velká vesnice jmenovala Přílesí. Byly zde 2 hospody, 2 krámy a škola. Za podívání stojí pozdně románský kostel sv. Bartoloměje. Nedaleko se dochoval vojenský radar, který tu byl vybudován na konci 2. světové války v rámci německé radarové základny.

Židovský hřbitov v Útvině

Na vrchu nad Útvinou se nachází ruiny židovského hřbitova. Kdo hledá, ten najde. Najde velké kameny a kameny náhrobní, které se ale těžko hledají pod hustým porostem.

Cesta z Radyně do Lachovic

Cestu nyní doslova lemují okolní mlýny, které jsou postaveny v okolí říčky Střely. Zkuste se také zaměřit na cihelnu, ze které už zbyly jen ruiny.

Lachovice

- » 60 popisných čísel
- » škola
- » po válce – odsun Němců, ale skoro žádné dosídlení
- » zbyly 3 stavení
- » za komunismu zde byla hájovna
- » donedávna funkční statek
- » Kaplička p. Marie
- » Kolem této kapličky z roku 1764 chodili poutníci na původní stezce Toužim – Skoky.

Doubský (Lachovický) mlýn

U poměrně zachovalého mlýna si můžete dobře představit, kudy tekla voda a kde stálo mlýnské kolo.

Račí mlýn

zarostlá ruina mlýna

lávka přes potok

stoupání do Sovolusek

Sovolusky

Po výstupu na kopec si můžete odpočinout na návsi Sovolusek u barokní kaple sv. Jakuba a občerstvit se vodou z místní studny. Hned vedle je statek a výběh pro zvířata. Dokážete si představit, že tu kdysi byli Keltové a právě tady měli zároveň pohřebiště?

Skoky

Stoupáte výš a výš. Přichází únava, ale nakonec zvítězí touha. Touha přemoci se a dosáhnout vrcholu. Tam na poutníka čeká krásný kostel a kolem staré ruiny domů, ve kterých ještě nedávno žili lidé. K poutnímu kostelu kdysi byly pořádány poutě. Za jeho největší slávy ho ročně navštívilo až 40000 poutníků. Za čím sem lidé vlastně chodili?

Místní sedlák tu nechal postavit kapličku a do ní nechal namalovat obraz p. Marie

Pasovské a ukázalo se, že obraz naplňuje modlitby. Začala sem chodit procesí a malá kaple nestačila. Postavil se větší kostel. Dočkal se velké slávy, ale po zákazu poutí Josefem II. A pak po vysídlení Němců, kostel upadl v zapomnění. Dnes se sem vrací život. Kostel si pod svá křídla vzalo občanské sdružení Pod střechou a velkou pomoc přináší dobrovolníci. Až se sem vydáte, nezapomeňte si vzít na cestu talisman, který si tu v oltáři můžete nechat nabít energií.

Tereza Uličná

Dřevohryzy

Jen těžko si lze představit, že zde dříve byla fungující vesnice. Jdete-li kolem, ani vás nenapadne, že by se odbočující polní cesta měla lišit od jiných. Snad jen pomníček významného rodáka upozorní, že zde dříve byly domy, ve kterých žili lidé.

Dnes už zde krom poustevníka/bezdomovce nežije nikdo. Nikdo tu nechová kozy a slepice ani neobdělává okolní pole. Slovo tu má opět příroda. Cestu si sem našly bolševníky i obvyklé kopřivy stejně jako všudypřítomné traviny. Z bývalé slávy tak zbylo jen několik sklepů, pár rozvalin u cesty a třešně, které zde vysadili zmizelí obyvatelé.

Röllerův mlýn

Rozhodně lze doporučit pevné boty a dlouhé kalhoty. Už sama cesta ke mlýnu je zarostlá, ale až u polorozpadlého stavení potkáte kopřivy a také tu, díky vlhkosti vody, poletují všemožná obtěžující a mnohdy štípající stvoření. Ještě před mlýnem je zbytek náhonu a patník, ve mlýně je vidět shnilá osa - pozůstatek mlýnského kola. Jen zavřít oči a zaposlouchat se přes propast času do šumění potoka a klapotu otáčejících se lopatek. Tady bylo zápraží, kde sedával mlýnář a kouřice dýmku rozprávěl se sedláky, kteří nakládali na vozy čerstvě namletou mouku. Je to už dávno, a přece nějak přítomno v těch rozpadajících se zdech. Až i ony zmizí, mlýn bude připomínat opravdu už jen ten starý náhon.

Branišov

Bylo tu přes sto obyvatel. Měli tu obchod, kovárnu, jejich děti školu. Chovali dobytek, pěstovali obilí, kousek od vesnice byl i mlýn a pila. Divně si historie pohrává s osudy lidí i míst. Po válce odsun, rabování, nakonec nucená kolektivizace. Teď už zbývají jen čtyři stálí obyvatelé, ostatní jsou chataři. Pravda, většina domů je opravena. Ač zde většina lidí pobývá jen v teplých měsících, o ves je postaráno a nepůsobí zanikajícím dojmem.

Kostel sv. Blažeje

O necelý kilometr dál je Blažejský rybník. U něj je polorozpadlý kostel sv. Blažeje a památná lípa. A je památná právem. Nevím, zda pamatuje postavení kostela, ale velká procesí, která kdysi k Blažejovi chodila, jistě při vstupu do kostela mýjela i mladou lípu. Procesí však začalo zvolna ubývat, stejně jako těch, kteří kostel navštěvovali. Příroda ale byla tentokrát rychlejší než lidská zvůle. Roku 1957 byl kostel zasažen bleskem. Možná vám vítr, pohrávajícím si s lipovým listím a čeřící hladinu rybníka, bude vyprávět o požáru, o plamenech šlehajících ze šindelové

střechy kostela, které ani voda z blízkého rybníka nedokázala uhasit, o praskotu hořících krovů, jejichž zřícení bylo provázáno temnými ranami kdesi v útrobách budovy podléhající zkáze. Snad vám vítr na závěr pošeptá i o úsilí vynaloženém na záchranu kostela, o opravě zdí, které požár vydržely. Snad bude jednou zase stát, zastřešený, s oltářem a lavicemi plnými poutníků.

Lhota

Ze zaniklé vesnice Lhota toho mnoho nezbylo. Z husitského plenění se vzpamatovala, z hrůz třicetileté války a z návštěvy táhnoucího švédského vojska již ne. Bývalou návěs dnes pŕlí cesta mezi pole a les. Jediné, co zůstalo, je kaplička a javorová alej.

Stojím ve středu bývalé vesnice, vedle kapličky. Kostel asi navštŕevovali lidé v jiné vesnici, kaplička tu byla pro ochranu a každodenní motlitby.

Tady na tom poli stály domy. Tam v tom vysokém smrkovém lese také. A stačila hodina, možná dvě - a vesnice není. Dnes už o ní málokdo ví. Jen ptáci tu zpívají jako pŕed 450 lety.

Sedelské rybníky

Větší část staré rybníční soustavy už dávno neslouží původnímu účelu (jako zdroj pitné vody by opravdu nebyly použitelné). Popravdě, nejspíš slouží jen té spoustŕ hmyzu, který tu poletuje, a blíže nespecifikované, taktŕž všudypŕítomné zeleni. Nicménŕ procházka po zarostlé hrázi, zatímco zelenohnŕdou hladinu rybníka zalŕvá sluneční svŕtlo, má jistŕ své kouzlo.

Poslední, největší z rybníků, stále slouží k chovu ryb. Nevadí-li vám zbytky krmení plovoucí u břehu, dejte se svŕst jeho lákavou hladinou ke koupání; po dlouhé cestŕ vás to jistŕ osvěží.

Sedlo

Tak nŕjak obyčejná vesnice, až na to záhadné jméno. Teorií o jeho původu je nespočet, těžko říci, která je pravdivá. Pŕidejte pozůstatky lidové architektury a možná objevíte, zda se nŕco skrývá pod povrchem.

Pŕílezy

Malá vesnička, která má málo stálých obyvatel. Ještŕ pŕed válkou tu byly dva obchody, dvě hospody, škola. Co zbylo po odsunu, to odnesla kolektivizace. Lidŕ pŕed ní utekli do větších obcí a měst. Dŕívŕjší slávu pŕipomíná už jen pomalu chátrající kostel sv. Bartoloměje.

Možná první kostel na Karlovarsku, jehož varhany, údajně nejstarší v ŕechách, už

dávno zmizely, zde už vůbec nemusel být. Měl být odstřelen v 60. letech, naštěstí byl na poslední chvíli zachráněn a po vojácích zbyly jen navrtané díry pro nálože. Před 10 lety byla dokonce započata oprava kostela, leč zůstalo jen u nové střechy, která v současné době opět chátrá. Doufejme, že starý kostel nedopadne jako nedaleký lom na živec, který byl před 5 lety zasypán a dnes už po něm není nejmenší památka. Mezi Přílezy a Útvinou se v blízkosti letiště aeroklubu nachází pozůstatky německé radarové základny. V polích jsou bunkry, měly sloužit za úkryt obsluze. Nejvíce patrná je asi zchátralá budova, na níž byla anténa radaru. Základy jsou však podmáčené, proto je třeba dávat snad větší pozor než obvykle.

Židovský hřbitov u Útvinou

Kdo bude opravdu hledat, najde. Cesta k lesíku na návrší uprostřed pole je poněkud obtížnější a najít pozůstatky hřbitova také není zrovna snadné. Asi nejspolehlivějším ukazatelem je barvínek, rostlina vysazovaná na hřbitovech. Spatříte-li jej, vězte, že můžete začít pečlivě pátrat v hustém porostu po pár stržených náhrobcích či kamenech. Nic jiného tu totiž nezbylo. Snad jen nahoře na vrchu najdete základy... kdo ví čeho vlastně. Možná tu byla kaplička, možná ona šibenice, po níž se vrch jmenuje. Těžko hádat.

Tady někde pod námi jsou pohřbení lidé. Hřbitov tu měl být ještě dlouho. Nacistům stačilo sedm let - a zbyly ruiny, které už téměř nikoho nezajímají.

Stará cihelna

Vypadá to tu, jako by na louce vyrostl smrkový lesík. Když ho důkladněji prozkoumáte, objevíte náznaky budovy a hlavně cihly. Jsou tu všude. Na povrchu pod mechem, spadlé do děr. Příjemné a idylické místo, se svým zvláštním půvabem. Zvláště, zpívají-li ptáci.

Skoky

Cíl. Stezka tu sice nekončí, Skoky však jsou oním místem, kam se poutník vydává, místem, které pouti dává smysl. Poutní kostel Navštívení Panny Marie vás začne přitahovat už z dálky. Starosti tu mizí, v kostele se nějak lehčeji dýchá a kdo hledá duchovní podporu, pro toho není nic lepšího než napodobit tisíce dávných poutníků a vydat se do Skoků pro posilu na další cestu životem.

NÁVRHY TEXTŮ NA INFORMAČNÍ TABULE

Dřevohryzy

Nacházíte se v jedné z nejznámějších zaniklých obcí, v Dřevohryzech. Na první pohled si všimnete krásné přírody, na pohled druhý, známek dřívějšího osídlení. Zbyla tu jen hromada sutí a kamení, ruiny sklepů, skupina vzrostlých stromů, stará cesta a zarostlá planina. Jste v nadmořské výšce 660 m. Dnešní katastrální výměra je 381,8 ha.

Historie

První zmínka o obci pochází ze 13. století. Roku 1233 prodala Konstancie, matka krále Václava, statek Dřevohryzy klášteru Teplá. Obec byla dříve uváděna pod německým názvem „Zeberhisch“. Zanikla na Tepelsku jako poslední, ale zůstalo po ní nejméně stop. Dřevohryzy se řadily mezi významné zemědělské obce Tepelska. V roce 1878 zde stálo 27 domů se 145 obyvateli. Místní děti chodily do malé jednotřídní školy, která stála na návsi. Severně od Dřevohryz stávala cihelna, která však počátkem války vyhořela. Dodnes z ní zůstaly patrné zarostlé zbytky základů. Po skončení 2. světové války postihl Dřevohryzy, stejně jako mnohé další obce, odsun německých obyvatel. V srpnu 1946 bylo z obce vysídleno 90 sudetských Němců. I přes příchod nových osadníků se Dřevohryzy nepodařilo obnovit a opuštěná stavení byla ponechána svému osudu.

Zajímavosti

Uprostřed obce stála 4 m vysoká socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1835, umístěná na zdobeném podstavci. Z této památky nezůstalo nic a její osud je neznámý.

Obec měla také jednoho významného rodáka. V roce 1757 se v domě čp. 1 narodil člen premonstrátského řádu dr. Alois Martin David, který působil na pražské univerzitě jako astronom a ředitel hvězdárny.

Branišov

Hned na kraji Branišova se můžete osvěžit u zdejší studánky dobré vody. Klidná vesnice se pyšní památným dubem. Je starý více jak 100 let. Můžete tu najít třeba bývalou školu a kovárnu. Vesnice leží na jižní straně Třebouňského vrchu. Má rozlohu 386,9 ha v nadmořské výšce 616 m. Je zde 24 budov.

Historie

Branišov byl původně královský majetek, který nechal král Václav I. své matce Konstancii, vdově po Přemyslu Otakaru I. Od ní majetky odkoupil v roce 1233 klášter Teplá. Obec byla zemědělsky zaměřená a měla i vlastní školu. I tady došlo k poválečnému odsunu Němců. Zůstalo tu jen pár lidí, díky kterým vesnice nezanikla. Komunismus znamenal úpadek vesnice. I přesto tu je pár stálých obyvatel a jezdí sem chataři.

Zajímavosti

Dominantou místa je nedaleký Branišovský vrch. Premonstrát Prof. Alois David tu dal zřídit malou hvězdárničku. Zub času ji ale rozvrátil.

Určitě si nenechte ujít kapli sv. Blažeje na břehu zdejšího rybníka. Na toto poutní místo mířili v létě poutníci ze všech směrů. O poutích tu stávaly kramářské stánky. Největší slávu zažilo místo v 18. a 19. století. Kaple bohužel později vyhořela. Dnes má kostel pod správou občanské sdružení Pod střechou, které ho opravuje. Na dně rybníka stával ve středověku dvůr Janovec.

Sedelské rybníky

Soustava sedelských rybníků se nachází v lesnatém pásmu nedaleko vesnice Sedlo u Toužimi. V okolí dvou velkých rybníků se nachází několik menších, jejichž okolí je často hustě zarostlé. Největší Dolnosedelský rybník není z biologického hlediska zajímavý, především z důvodu dokrmovanosti. Jedná se obyčejný chovný rybník. Dalšími rybníky jsou Plůdkový, Síťkový, Suchý, Bůžkovský a další, menší rybníky, které postupně pohlcuje okolní příroda.

Nedaleko Bůžkovského rybníka se právě takový menší rybník nachází. Většinu jeho plochy zabírá hustý porost přesličky, skrz který není hladina téměř vidět. V jedné části rybníka můžeme zahlédnout i bublinatky, zástupce masožravých rostlin. Na břehu, ve stínu vrb, lze nálezt i chráněnou prhu arniku. Voda v rybníce je zabarvena do červena. Je to způsobeno přítomností huminových látek#. Dále je zde velké množství skokanů zelených.

V minulosti sloužily rybníky k napájení tzv. panského vodovodu. Tento vodovod zásoboval vodní nádrž (kašnu) a také dva místní pivovary.³³

Sedlo

Sedlo, německy Sattel, je malá vesnička, patří k Útvině. Je zde zaznamenáno 28 domů (2009) a 36 stálých obyvatel (2001). Roku 1249 byla majetkem kláštera Valdsas a v letech 1538 až 1850 patřila k Toužimi. Dnes tu můžeme obdivovat zbytky lidové architektury 19. století.

³³ Z minulosti zásobování města Toužimi vodou, Jiří Schierl

Přílezy

Nacházíte se v malé vesnici Přílezy, která je součástí obce Útvina. Její katastrální území má rozlohu 3,39 km². Trvalé bydliště tu má 66 obyvatel, evidováno je 29 adres.

Historie

Podle nedávných archeologických nálezů vznikla obec nejpozději ve 13. století. Založena byla pravděpodobně při kolonizaci kraje Jiřím z Milevska v 2. polovině 12. století anebo později milevskými premonstráty. První písemná zmínka pochází z roku 1354. Ve 14. a 15. století byla vesnička několikrát vyplněna. Po husitských válkách připadla významnému rodu Plavenských. Od konce 16. století se postupně vystřídal několik majitelů. Posledním byl vévoda Beaufort-Spontini až do konfiskace roku 1945. Tak jako jinde, i zde došlo k odsunu sudetských Němců. Následoval úpadek obce. Dnes část domů slouží k rekreaci.

Zajímavosti

Na hřbitově uprostřed obce stojí románský kostelík sv. Bartoloměje. Byl postaven v druhé čtvrtině 13. století a v 18. století byl částečně barokně přestavěn. V 60. letech vznikla mezi některými místními obyvateli myšlenka, že by se chátrající památka měla odstřelit. Díky chybějícím povolením z vyšších míst se podařilo památku zachránit (zásluhou rovněž místních obyvatel) a tuto epizodu připomínají pouze navrtné otvory pro nálože.

U letiště Přílezy se nacházela radiolokační ústředna I. řádu ENGERLING. Stavba byla započata v roce 1944. Na konci války byla základna cílem amerických leteckých útoků, nikdy však nebyla zasažena. Německé zdroje uvádějí, že ji 7. května 1945 obsadili partyzáni. Přímo na letišti v místě dnešního hangáru bývala německá elektrocentrála. Dnes se na místě základny nachází několik betonových objektů.

Sovolusky

Stojíte v malé obci s 33 trvalými obyvateli a 19 evidovanými adresami. Katastrální území Sovolusky u Bochova má rozlohu 4,98 km².

Sovolusky

O založení a historii obce toho není příliš známo, nicméně je jisté, že lidé se na jejím území pohybovali již v době železné. Na přelomu 50. a 60. let minulého století zde bylo odkryto 32 žárových hrobů pocházejících z let 550 - 380 př. n. l. Pohřebiště souvisí se širším osídlením horního toku Střely. Sovolusky byly pravděpodobně založeny ve 13. či 14. století. Do poloviny 16. století přináležela vesnice ke hradu Hartensteinu, který stál nedaleko města Bochov a patřil tehdy rodu pánů z Plavna. Později byly Sovolusky prodány rodu von Steinsdorf. Po třicetileté válce je koupil Thalo von Horstein. Tak jako jinde zde došlo po druhé světové válce k odsunu německého obyvatelstva. Osud Sovolusek je v současné době podobný mnoha jiným vesnicím: stálých obyvatel ubývá, stavení jsou využívána více k rekreaci než k trvalému bydlení.

Zajímavosti

V údolí říčky Střely se nachází několik bývalých mlýnů - Tomšův, Lachovický, novodobý Radyňský, Račí a Rohrerův. Obilí se do nich vozilo nejen z blízkých Sovolusek či Lachovic, ale i ze vzdálenějších vesnic, které vlastní mlýn neměly - například do lachovického Tuppova mlýna se až do 19. století vozilo obilí z Radyně. Nejvýznamnějším mlýnem byl pravděpodobně Rohrerův, byl největší a také se u něj nalézala důmyslná stavba - akvadukt, který odváděl vodu a fungoval jako náhon pro další mlýn. Bohužel, žádný mlýnů dnes již není funkční. Jeden z nich zanikl už ve 30. letech, zbylé museli majitelé po válce opustit a zkázu dokončila kolektivizace 50. let.

